

Kemény Zsigmond regényelmélete

Kemény Zsigmond irodalmi gondolkodóként minden bizonnyal külön klasszist képvisel, ez azonban a szakirodalomból csak félig-meddig derül ki. A sokoldalú alkotóval foglalkozó nagyobb, átfogó munkák (Papp Ferenc, Nagy Miklós, Veress Dániel, Szegedy-Maszák Mihály monográfiái) az irodalmi esszétanulmányoknak jóval kevesebb teret és figyelmet juttatnak, mint a regényeknek, és részletesnek, kimerítőnek az esztétikus Keménnyel foglalkozó dolgozatok (Székely Anna Klára, Pitroff Pál vékony könyvei) sem mondhatóak. Papp terjedelmes, kétkötetes monográfiája például mindössze huszonnégy oldalt szentelt az irodalmi érdekű tanulmányoknak, pontosan annyit, mint a Lónyay Mária-féle szerelem szívügyeinek és az édesanya halálát követő hagyatéki bonyodalomnak, s a könyvben az *Eszmé a regény és dráma körül* taglalása is természetszerűleg rövid, futólagos. Nem foglalkozik túl hosszan a dolgozattal Szegedy-Maszák Mihály sem: 1989-es könyve 396 lapoldalából alig valamivel több, mint két oldal jut az *Eszmé*kre.

Igaz viszont, hogy szakíróink, kritikusaink Kemény regényelméletét rendre értékelő hangsúlyokkal taglalják, és a metodikát illetően is több értékes, elemző észrevételt tesznek. A regény törvényeit megismerni akaró kutatók nem nélkülözhetik az 1853-ban született tanulmányt, sugallja Papp Ferenc, míg Nagy Miklós szerint Kemény tisztán látó szemmel mutat rá a dráma és a regény különbözőségeire.¹ Az irodalmi tanulmányok eszmetörténeti bordázatúak, s szerzőjük „értelmiségszociológiánk egyik hasznosítható őskének tekinthető” – állapítja meg Veress Dániel. A dolgozat bevezető része materializmus és idealizmus közti ingadozást „a pozitivisták korszak legfontosabb megkülönböztető jegye”-ként mutatja fel, s Kemény a regényt magát „e bizonyosságok nélküli kor műfajának tekinti” – fejtegeti Szegedy-Maszák Mihály.²

Az *Eszmé a regény és dráma körül*ről újfent szólni kívánó kritikus nagyon jól teszi, ha a Kemény-kutatók meglátásait megszívleli. De az észrevételeket érdemes aktuálisabb, átfogóbb horizontok felé közelítenünk. Az 1853-ban írott esszé tanulmány ugyanis az „elsődleges kontextus”-ból minduntalan kitüremkedik, s kiköveteli a tágabb megközelítéseket. Későbbi fejleményeket, gondolkozásmódokat előlegez meg, érdekes jó döntéseket hoz olyan kérdésekben, amelyekben a modern elmélet netán nem túl épületes válaszokat javasol.

¹ PAPP Ferenc, *Báró Kemény Zsigmond*, Bp., MTA, II, 1923, 196; NAGY Miklós, *Kemény Zsigmond*, Bp., Gondolat, 1972, 82,

² VERESS Dániel, *Szerettem a sötétet és szélzúgást: Kemény Zsigmond élete és műve*, Kolozsvár, Dacia, 1977, 142; SZEGEDY-MASZÁK Mihály, *Kemény Zsigmond*, Bp., Szépirodalmi, 1989, 354.

Írásom a fenti meggondolások jegyében született. Kemény munkáját nem a teljesség igényével elemzem, inkább csak a korszerűség játékerébe helyezem. Megvilágító analógialehetőségeket vetek fel, neves bölcselek, kultúrtörténészek, regénypoétikusok, írók eszméit s szövegrészeit idézem meg; egybevágásokat, kapcsolatokat láttatok, azzal a céllal, hogy a magyar esszéista egyenrangúságát, termékeny modernségét mindegyre fölmutassam. Kezdjük e kommentárokat a dolgozat frappáns bevezető részéhez kapcsolódva, idézzünk néhány sort abból a kortörténeti, kultúrtörténeti szituációjelzésből, amelyet a szerző a regényműfaj analízisét megalapozandó előrebocsát:

Korunk láthatárán sok világosság és kevés meleg van. Az előítéletekkel együtt, melyeket eszünk szétboncolt és tartalmatlanságuk miatt megvetett, csökkent keblünkben a hit az igazságok iránt is. [...] Vizsgálunk és kételkedünk. [...] A régi jogviszonyok bukása a létező társadalmi rend alapjait is ingatagabbakká tette. Az egész épületen repedések látszanak, s tartóssága iránt szívünkben kételyek fészkeltek. Mi azonban követ kő után feszítünk le, s rettegve az összeroskadástól, mozdítjuk elő azt. [...] Ha materialisták vagyunk, áttaljuk elvünket cselekedeteinkre nyomni; ha vallásos, szellemi és erkölcsi kötelességeket ismerünk el, gyakorlatba vételüket bizonyos pontokon túl szégyelljük s kinevetjük. Egyik irány felől sincs mély hitünk. Mindeniknek kémleljük gyengeségeit. Mindeniknek ellenkezőjébe objektíve sokszor beleéljük magunkat. Majdnem egyenlő gyönyörrel olvassuk nézeteink megtámadtatását, mint védelmezését, s majdnem egyenlő érveket tudunk felhozni magunk mellett, mint ellen.³

Kemény tartalmas, mély bevezetőjét, szituációérzékelését Szegedy-Maszák Mihály, mint láttuk, a pozitívizmus korához kapcsolta, s a materializmus–idealizmus kontextusában értelmezte. Nekem azonban úgy tűnik, a prolóógus ennél is tágabb tereket jelöl ki: a 17. században kialakuló s a felvilágosodáson keresztül máig terjedő újkori modernitás adottság-állapotát villantja fel. Arra a roppant jelentőségű változássorra utal tehát, azt a nagy jelentőségű történetet idézi fel, amelynek során a modern ember a vallási hit, a szubsztanciális igazságtételezések, az univerzália-elvű gondolkodás biztonságából átlépett a szekularizált, empirikus, reflektív-kritikai attitűdök világába, s ezzel törvényszerűen vásárolta be magának a bizonyossághiányt, a kételyt, az elesettség gondolati termékeit.

A szubjektivitásnak ugyan példátlan ereje van ahhoz, hogy létrehozza a szubjektív szabadság és a reflexió műveltségét, és hogy aláássa az addig feltétlen egységesítő erőként fellépő vallást. Ám ereje ahhoz már kevés, hogy az ész közegében pótolja is az egyesítés vallási hatalmát [...] a vallás lefokozódása hit és tudás olyan szétválásához vezet, amelyet a felvilágosodás saját erejéből nem tud túlhaladni⁴

³ KEMÉNY Zsigmond, *Eszmé a regény és dráma körül* = K. Zs., *Élet és irodalom*, Bp., Szépirodalmi, 1971, 192.

⁴ Jürgen HABERMAS, *Filozófiai diskurzus a modernségről*, ford. NYIZSNYÁNSZKY Ferenc, ZOLTAI Dénes, Bp., Helikon, 1998, 22–23.

– jellemzi ezt a folyamatot Kemény Zsigmond helyzetértékelésével egybehangzóan a filozófiai esszét író német bölcselelő, Jürgen Habermas. „Zuhog az ész / a gazdátlan tényrakásokra” – jeleníti meg a 20. század végi értelmiségi tudat számára kínálkozó esélyt kétsoros epigrammájában Petri György, a magyar költő (*Építkezés*).

Petri szubverzív filozófiai humoreszkje nagyon is helytálló kommentár. S ezt, sok más tény mellett, az újkori filozófia kalandja, benne az episztemológia vesszőfutása is mutatja. A teljességgel szekularizált filozófia még épp csak hogy megszületett, s a szubsztanciákat, modusokat, akcideneciákat félresöpörő, az észletek s az okszerűség biztonságát szétromboló skót szkeptikus komoly leckét adott a bölcseletnek. S a folytatás sem volt valami fényes. A nagy német filozófia hasztalan próbálta visszaállítani a bölcselet korábbi tekintélyét, és a neopozitivizmus is csak azon az áron jutott szilárd igazságokhoz, hogy a centrális ontológiai, episztemológiai kérdések vizsgálatát félretéve kicsi, részérdekű analízisekre rendezkedett be.

[...] az Ész, miután a XVII. és XVIII. századok folyamán kivívta autonómiáját minden hagyományos korlát gyámsága alól, [...] végül saját magát is kritika alá vonta: s ez a paradox cselekedete lett megindítója annak a pszichológiai folyamatnak, mely a XIX. század folyamán szinte az Ész mazochizmusává fajult el [...]. *A tiszta ész kritikája* óta az emberi filozófia tevékenysége jóformán abban merül ki, hogy [...] az Ész tekintélyét aláássa⁵

– foglalja össze a helyzetet 1928-as nagy írásában Babits Mihály. Problematikusnak látja a bölcselet helyzetét a filozófiatörténész Hanák Tibor is. Úgy véli, a 20. század két legitim filozófiai gondolkozásmódja egyöntetűen feladta a bölcselet korábbi elveit: az egzisztencializmus fölveti a nagy életproblémákat, de a tudományos igényről lemondott, az analitikus filozófia viszont, bár a korrekt tudományosság kritériumait megőrzi, éppen a bölcselet alapkérdéseivel s az ember életproblémaival nem foglalkozik.⁶

Az *Eszmék* bevezetője – újfent szögezzük le – az *egyetemes, szükségképpeni* újkori kétely korézését-világállapotát jeleníti meg. De, azonnal tegyük hozzá ezt is, korántsem azzal az önelégültséggel, amelyet a posztmodern filozófusaitól és az irodalomtudományi dekonstrukció képviselőitől megszoktunk. Kemény számára, hogy újfent Petri Györgyöt parafrázáljam, a válságérzet *nem program, hanem probléma*. „A régi jogviszonyok bukása a létező társadalmi rend alapjait is ingatagabbakká tette. Az egész épületen repedések látszanak, s tartóssága iránt szívünkben kételyek fészkeltek. Mi azonban követ kő után feszítünk le, s *rettegve az összeroskadástól, mozdítjuk elő azt*”⁷ – jeleníti meg a dolgozatíró a reflexiók kényszer és az életakarát konfliktusát.

⁵ BABITS Mihály, *Az írástudók árulása* = B. M., *Esszék, tanulmányok*, szerk. BELIA György, Bp., Szépirodalmi, 1978, 217–218.

⁶ HANÁK Tibor, *Ideológiák és korunk*, London, Szepsi Csombor Kör, 1969, 27–53.

⁷ KEMÉNY, *Eszmék*, 192. (Kiemelés tőlem.)

David Hume helyzetértékelése nagyon hasonló a magyar gondolkodóéhoz. Szerinte a teoretikus reflektivitás és az életszerű normalitás szférái menthetetlenül elváltak egymástól, a teljes szkepszis az életigények és a normalitás felől nézve elfogadhatatlan, ugyanakkor a reflexió beszűntetésére, az „értelemmunka” negligálására sincsen mód. A filozófus a *Treatise of Human Nature* első könyve negyedik részében felteszi a kérdést: valóban őszintén vallja-e, hogy minden bizonytalan, és ítélőképességünknek nincs mércéje az igazság és a téveszme megállapítására. S a skót gondolkodó csakhamar egyértelmű választ ad: a totális bizonytalanság eszméjét sem ő maga, sem senki más nem teheti magáévá őszintén, következetesen, hiszen a természet megváltoztathatatlan, abszolút szükségszerűséggel kényszerít bennünket ítélkezésre, amiként az érzésre és a lélegzésre is. „Nature, by an absolute and uncontrollable necessity has determin'd us to judge as well as to breathe and feel.”⁸

Az *Eszmék* szerzője, láthatjuk, az újkori válságérzés problémafonalait úgy szárazgatja, hogy közben a modernitás legkorrektebb, legkörültekintőbb elemzőivel létesít kapcsolatot. De a Kemény Zsigmond-i bevezető szituációjelzés, mint rögvest kiderül, nem csupán kortörténeti, művelődéstörténeti látetelet jelent; a problematizáló krízisérzékelés a regényműfajról való töprengés fundamentumául is szolgál. E merész kapcsolatteremtés megint csak méltán vonható párhuzamba modern elemzésekkel, a regény par excellence válságkarakterét hangsúlyozó tanulmányok sorával,⁹ közte természetesen a „transzcendentális hajléktalanság” jegyében fogant Lukács György-i *Die Theorie des Romans*-szal. Csakhogy a Kemény Zsigmond-i krízisapplikáció nagyon különbözik attól a pántragikus víziótól,¹⁰ amely „az élet és az értelem evilági szétépettségét” korrekciók és árnyalások nélkül érvényesíti, s így formál regénytípológiai rendszert. 19. századi esszéistánk gondolkozásmódja az *Eszmék* tanúságtétele szerint jóval moderáltabbnak, körültekintőbbnek, több szempontúnak tűnik.

E körültekintésről szólva érdemes számon tartanunk, hogy a szerző a regény konkrét műfaji vizsgálatához közeledve a meditációt indító szkeptikus gondolati víziót fokozatosan finomítja, enyhíti, míg végül az „egyik irány iránt sincs mély hitünk” pesszimizmusa az „érzéseinkkel idegen gondolkozásmódokba olvadni [...] minden élmény köré képzelődésünkkel besimulni” imperativusává alakul át.¹¹

⁸ David HUME, *A Treatise of Human Nature*, Oxford, Clarendon, 1978, 182–183.

⁹ Maurice Z. Shroder például *The Novel as a Genre* című írásában a regényt antirománcként definiálja. A műfaj „deflációs” karaktere szerinte az időben előrehaladva csak mind erősödik: Balzac kiábrándultabb, mint George Sand és Flaubert pesszimistább, mint Balzac, Dickens sötétebben lát, mint Walter Scott, és James atmoszférája komorabb, mint Dickensé. Maurice Z. SHRODER, *The Novel as a Genre = The Theory of the Novel*, ed. Philip STEVICK, New York, The Free Press, 1967, 13–28.

¹⁰ Poszler György szellemes címkéje szerint „esztétikában megfogalmazott hierarchikus megváltásutópiája”-tól. POSZLER György, *Filozófia és műfajelmélet: Költői műfajok Hegel és Lukács esztétikájában*, Bp., Gondolat, 1988, 189.

¹¹ KEMÉNY, *Eszmék*, 193.

[A] türelmetlen, de vaskövetkezetességű jellem, [...] mindinkább kezd enyészni, s helyét azon felvilágosodott és engedékeny érzület foglalja el, mely senkire a kárhóztatás követ nem szereti dobni, mely tárgyilagos sokoldalúsággal kíván a más szívébe tekinteni [...]. Korunk ezen tulajdonainak leginkább bír a szépirodalom minden nemei közt a legkétségesebb esztétikai becsű, a legformátlanabb alakú, ti. a regény, eleget tenni¹²

– összegzi Kemény azt a korérzületi horizontot, recepciós elvet, műfajteremtő elvárás, amelyet a regény ügyében autentikusnak, meghatározónak tart. A *felvilágosodott és engedékeny érzület, a kárhóztatás elutasítása s a tárgyilagos sokoldalúság* mint regényelvi alap immáron nyilvánvalóan nem Lukács György pántragizmusát idézi fel, inkább azt a bahtyini gondolatot előlegezi meg, amely szerint a regény a soknyelvűség, a szabadság, a pluralizmus műfaja. Csak éppen – ezt is hozzá kell tennünk – Bahtyinnál visszafogottabb, moderáltabb megközelítésben.¹³ A Kemény Zsigmond-i tárgyilagos sokoldalúság, az engedékeny, empatikus attitűd magában foglalja a válságérzékelést is, de a lukácsi elmélethez képest jóval több újkori regényváltozatot képes magába integrálni. (Amint Poszler György is utalt rá, Lukács nemcsak Madame de Lafayette, Lesage, Diderot, Rousseau műveivel, műtípusaival, de az angol regény alapító klasszikusainak, Defoe-nak, Fieldingnek, Swiftnek, Sterne-nek a munkáival sem vetett számot dolgozatában.¹⁴)

Kemény, látjuk, a korérzületi bevezető, a szociokulturális alapozás által teremt alapot regénypoetikájához, s a regény meghatározását az élet, a szociokulturális szükségletek, a recepciós igény felől kísérli meg. A tanulmányíró a korhű olvasat szerint kétségkívül a neoklasszicizmussal állott perben, amikor a dogmaállító esztétikai normativitást félresöpörve, külső, szociokulturális, „elvárási horizont” felől kiinduló értelmezést javasolt. De a neoklasszicizmus–romantika kontraszthoz, az „elsődleges kontextus”-hoz az ezredfordulón már újabb, sokkal tágabb összefüggések is csatlakoztathatók. Kemény Zsigmond bátor, életszerű választása ma már abban az irodalomértés-világban, abban az elvi, elméleti környezetiségben is értelmezhető, amelyben a paradigmatis, fő tendencia egészen a közelmúltig az intern megközelítés, a konstitúció elvűség volt, s a „*language alone*” attitűdje-jelszava (amint ezt Geoffrey Harpham kitűnő könyvében részletesen dokumentálja¹⁵) a 20. századi humán (filo-

¹² *Uo.*, 193–194.

¹³ A radikális krízisapasztalattól való Kemény Zsigmond-i visszalépést a válságelkötelezett tudat persze értelmezheti a neoklasszikus, realista szemléletnek tett engedményként, s éppenséggel e taktikán sem volna okunk csodálkozni, figyelembe véve, hogy a szerző milyen merészséggel teszi félre írásában az évszázados neoklasszikus dogmákat. Én azonban e visszalépésben alapvetően pozitívumokat látok: az árnyalás készségét, a több szempontúság igényét, az erős igazság gyöngítésére irányuló akaratot, a termékeny középút keresését, a túlságosan szűk és a túlságosan tág gondolati keretek elutasítását.

¹⁴ POSZLER, *i. m.*, 241–242.

¹⁵ Geoffrey Galt HARPHAM, *Language Alone: The Critical Fetish of Modernity*, New York, Routledge,

zófiai, irodalomelméleti) gondolkozás számára valósággal fétisként szolgált. A belső konstitúció elsőbbségét már az orosz formalizmus is az újdonságtudat körületekintést elmosó mámorában deklarálta, s ha a New Criticism, a nyelvészeti megközelítések, a különféle *close readings* még megengedtek is némi ingadozást, a dekonstrukció a maga dogmatizmusával, egyoldalú nyelvszemléletével jó időre lezárta, s betetőzte ezt a folyamatot. Az életigényt félresöpörő irodalomtudományos buzgólkodások Nyugat-Európában és Amerikában a kilencvenes évektől ismeretesen háttérbe szorultak. Az ezredfordulón az Egyesült Államokban megjelent kilencszáz oldalas, összefoglaló igényű regényelméleti, regénypoétikai gyűjtemény éppenséggel a történeti korrekció elvét mutatta fel. Az elmélet, amint a könyv szerkesztője, Michael McKeon előszavában leszögezi, az utóbbi évtizedekben a narratológia foglya volt, s e megközelítések az általánosító törekvéseket preferálva a regényt legfeljebb csak az univerzális jelenség lokális példányaként kezelték, fogták fel. Az új, szintetikus kézikönyv célja, amint az összeállító kifejti, éppen eme aránytalanság helyesbítése, olyan szerzők írásainak újraközlése, akik, bár különböző szempontokból, de a regényműfaj alapvető történetiségét érvényesítették, s ezt az alapelvet dolgozták ki.¹⁶

A 19. századi magyar kritikus arányérzékét, körületekintő bölcsességét, történeti, szociokulturális nézőpontját, látjuk, a legfrissebb amerikai regényelméleti kézikönyv igazolja vissza. A korrekt, konzekvens történeti megközelítés jelentéspotenciálja az ezredfordulón egyre távlatosabbnak, erőteljesebbnek tűnik. De utaljunk egy másik Kemény Zsigmond-i javaslatra is! Figyeljünk fel azokra az érdekes gondolatcsírákra, amelyek az 1853-as értekezésben mindegyre a regényműfaj sokoldalú szabálytalanságát hangsúlyozzák, s az esztétikai megközelítés egyoldalúságát, elégtelenségét érzékelve kimondva-kimondatlan a beleélő képzelet, az idegen gondolkozásmódokba olvadás origópontját ajánlják kutatási, megértési alapként. Hogy a költői művek elemzésére kidolgozott esztétikai elvek a regényen mintegy törvényszerűen bicsaklanak meg, s hogy a megértési processzusban az átélést, a másik világba átlépést alighanem központi értelmezői elvév kellene avatnunk – e gondolatkört inkább csak a 20. század kezdi érinteni s továbbgondolni. Aligha tekinthetjük véletlennek, hogy időszakunk talán legkorrektebb irodalmi teóriája, a kognitív poétika a második évezred elején immáron a beleélés, a hősök iránti olvasói empátia alapkérdése felől próbálja kigöngyölni a regényértés szálait, amint ezt Liza Zunshine és Blakey Vermeule 2006-ban és

---

2002.

¹⁶ „[...] during the past few decades interest in the theory of the novel as a literary-historical genre has been replaced by interest in narrative or narratology. [...] Treated as a local instance of a more universal activity, the novel has been subsumed within narrative in such a way as to obscure or ignore its special generic and literary properties. The purpose of *The Theory of the Novel: A Historical Approach* is to rectify this imbalance by collecting together and reprinting essays by a wide range of authors who have worked from different directions to establish an idea of the coherence of the novel genre as a historical phenomenon.” *The Theory of the Novel: A Historical Approach*, ed. Michael McKEON, Baltimore, 2000, xiv.

2009-ben megjelent könyvei illusztrálják.¹⁷ Igaz, José Ortega y Gasset, a regényelmélet 20. századi spanyol klasszikusa *Gondolatok a regényről* című tanulmányában már 1925-ben megfogalmazott ilyesféle eszméket, ha nem is valamiféle szigorú tudományos módszertan alapján.

Nem, nem a cselekményben leljük kedvünket, nem az szerez örömet, hogy kíváncsian várjuk, hogy mi fog történni x-szel vagy y-nal [...] azt kívánjuk, hogy itt-ott időzzön el a szerző, s járja körül velünk a hőseit. S akkor örülünk, mert úgy érezzük, hogy átjárnak, eltöltene bennünket környezetükkel együtt a szereplők, és régi, megszokott barátoknak tekintjük őket, akikről már mindent tudunk, és akik feltárják előttünk életük teljes gazdagságát [...] sohasem a tárgy történések szereznek örömet, hanem maguk a hősök [...] Idézzük csak fel a régi nagy regényeket [...] s látni fogjuk, hogy maguk a hősök kötik le a figyelmünket, s nem kalandjaik. Don Quijote meg Sancho szórakoztat bennünket, s nem az, ami történik velük.¹⁸

Kemény Zsigmond sejtései, megérzései, úgy tűnik, megint csak jócskán megelőzik korukat, s remélhetőleg végleg meggyőznek mindannyiunkat, arról, hogy az *Eszméket* nem Bajza József, Jósika Miklós írásaival (vagy akár Friedrich Schlegel híres értekezésével) érdemes összevetnünk. A 19. századi magyar esszéista a válságfilozófia és a regényteória 20. századi klasszikusaival állja a versenyt, s megvesztegethetetlen okossága, határozott világos módszertana, műveltsége, föltétlen körültekintés-igénye akkor is segítségünkre siet, ha az ezredfordulós irodalomértés dilemmái közt botladozunk. Írásom legvégén hadd térek vissza ahhoz a premisszához, amelyet dolgozatom legelső mondatában bocsátottam előre: Kemény, az irodalmi gondolkozó, nem egy a magyar kritikusok, esszéisták között, hanem külön klasszist képvisel.

BALÁZS NYILASY

Zsigmond Kemény's Theory on the Novel

The paper of Nyilasy deals with Kemény Zsigmond's essay *Ideas on the Novel and the Drama*. The author holds the great Hungarian literary man's essay in high esteem. He finds the *Ideas...* most remarkable from the standpoint of new cognitive poetics, and outstanding in comparison with the most famous modern essays on cultural philosophy and theory regarding the novel, written by György Lukács, José Ortega Y Gasset,

¹⁷ Lisa ZUNSHINE, *Why We Read Fiction: Theory of Mind and Novel*, Columbus – Ohio, Ohio State University Press, 2006; Blakey VERMEULE, *Why Do We care about Literary Characters?*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2009.

¹⁸ JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Regény, színház, zene: Esszék a művészetéről*, ford. CSEJTEI Dezső, JUHÁSZ Anikó, SCHOLZ László, Bp., Nagyvilág, 2005, 62–63.

Jürgen Habermas, Michael McKeon. The scholar specifically esteems the main idea of the essay. He analyses Zsigmond Kemény's endeavour to understand the essence of the novel through the cultural conditions of modernity considering the expectations of the secularized, open-minded citizen-reader; furthermore, how the 19th century literary man anticipates modern approaches of the reception theory and reader-response criticism. It is widely known that outstanding authors of modern novel-theories (Lukács, Ortega and others) treat novel as a genre which expresses uncertainty and the lack of perspective, which so often characterise the twentieth century mind. Zsigmond Kemény considering the main characteristics of the novel also puts centre relativism; uncertainty, yet in comparison with György Lukács, Kemény represents a more moderate, cautious and careful standpoint. In the *Ideas about the Novel and the Drama*, the appraisal of reflective mind, openness and pluralism show strong presence; however, 'pantragism', peculiar characteristic of Lukács's theory, remains unnoticeable.